

Verbond voor Vlaamse Academici, Antwerpen, 23 februari 2016

Lezing

## Het Nederlands als eenheidstaal met interne variatie

*Peter Debrabandere*  
*Docent Hogeschool VIVES, Brugge*  
*Hoofdredacteur Neerlandia*  
*peter.debrabandere@scarlet.be*

Dames en heren,

*Wat is een taal?* Dat is een problematische vraag, een vraag die absoluut niet eenvoudig te beantwoorden is. Ook de vraag *Hoeveel talen bestaan er wereldwijd?* valt niet zomaar te beantwoorden, want het antwoord op die vraag hangt af van het antwoord op die eerste vraag: *Wat is een taal?* De website van Ethnologue ([www.ethnologue.com](http://www.ethnologue.com)) telt 7102 verschillende talen, maar daar zitten ook gebarentalen bij.

Een ietwat provocerende uitspraak, een ietwat provocerend antwoord op de vraag *Wat is een taal?* Is: *talen bestaan niet*. En daar valt wel wat voor te zeggen. Talen bestaan eigenlijk niet ... of zijn in elk geval geen natuurlijke verschijnselen. Er is natuurlijk wel *taal* (enkelvoud), maar er zijn geen *talen* (meervoud).

Wat wij gewoonlijk *talen* noemen (Nederlands, Frans, Duits, Portugees ...), zijn *constructies*, door nationale staten in de loop van meerdere eeuwen *geconstrueerde gehelen*, dienstbaar gemaakt aan de natiestaten, waarbinnen ze een *verbindende factor* werden en naar het buitenland een *onderscheidende factor*, ook als er in de praktijk geen onderscheid bestond tussen de gesproken taal binnen de eigen landsgrenzen en die erbuiten.

Zo is het Nederlands een taal geworden tegenover het Duits, hoewel beide talen taalkundig gezien helemaal geen verschillende talen zijn. Op de *Karte der Deutschen Mundarten* in *Brockhaus' Konversations-Lexicon* (1894-1897) is er geen grens te bespeuren tussen het Nederlandse en het Duitse taalgebied. De als Frankisch, Nederfrankisch, Westfaals en Nederduits ingekleurde dialectgebieden dekken zowel de Nederlandse als de Duitse kant van de staatsgrens. Dat Duitse taalkundigen in de 19e eeuw en vaak nog in de 20e eeuw het Nederlands niet als een aparte taal zagen, maar wel als een dialect van het Duits, is eigenlijk een ander probleem. Dat de officieel Duitstalige Belgische stad Eupen op dialectkaarten eerder bij het Nederlandse taalgebied hoort dan bij het Duitse, illustreert precies dat er eigenlijk geen taalgrens ligt tussen het Nederlands en het Duits. Als een Eupenaar en een Voerenaar elk hun eigen dialect spreken, begrijpen ze elkaar perfect, veel beter zelfs dan als ze elk hun eigen

standaardtaal spreken, Duits en Nederlands. Ze spreken namelijk hetzelfde dialect, maar een verschillende standaardtaal.

Als we het dus met z'n allen over *taal* of *talen* hebben, dan bedoelen we *standaardtalen*, talen die in Europa grosso modo met de grenzen van natiestaten samenvallen, terwijl de voorstelling van talen die onmerkbaar in elkaar overvloeien, zoals op de kaart van *Brockhaus' Konversations-Lexicon*, een veel interessantere, want natuurlijkere en authentiekere voorstelling van de natuurlijk gegroeide taalwerkelijkheid is. Zo zie je op een taalkundige kaart van de Romaanse talen dat talen niet samenvallen met landsgrenzen, maar die grenzen juist doorbreken.

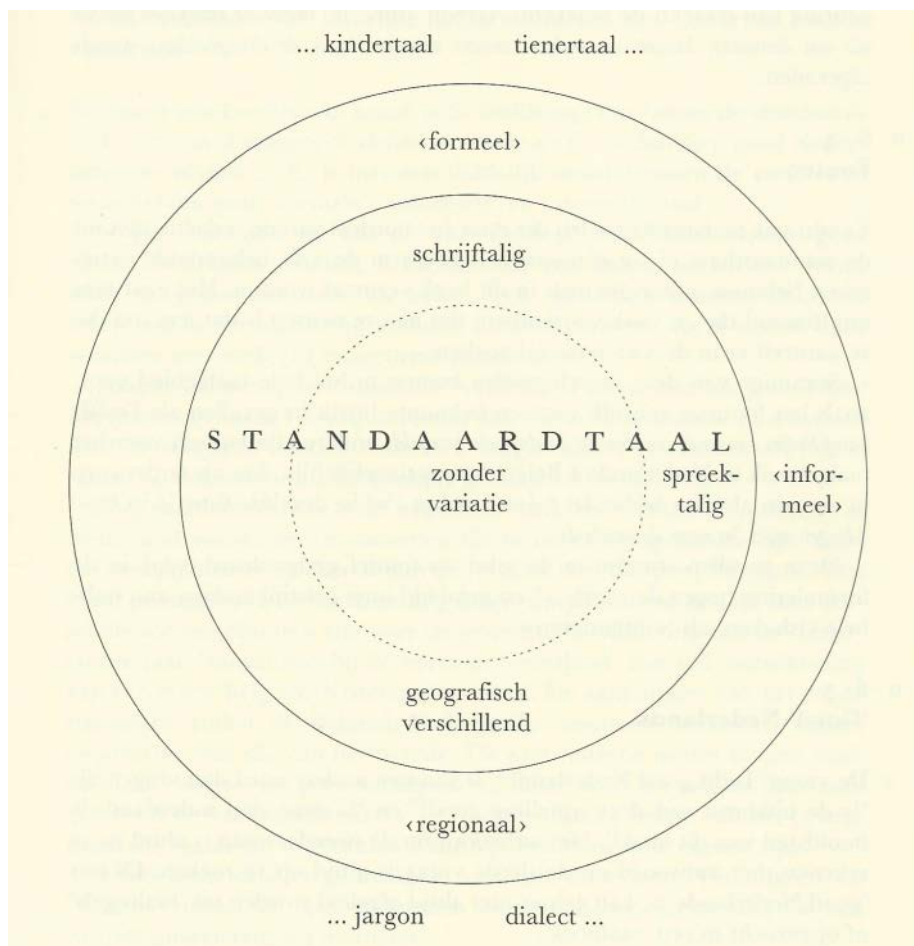
*Wat is een standaardtaal? Wat wij gewoonlijk talen noemen, zijn dus eigenlijk standaardtalen, talen waarvan de grammatica, spelling, uitspraak, woordenschat ... in meerdere of mindere mate genormeerd is met het oog op een min of meer geüniformeerde, gestroomlijnde en overall binnen de landsgrenzen werkbare communicatie. Als wij het dus over Nederlands, Frans, Engels, Spaans, Pools, Chinees, Japans ... hebben, dan hebben we het niet zomaar over talen, maar over standaardtalen. Dan hebben we het – zeker in Europa – vaak over talen die zich in de loop van de geschiedenis ontwikkeld hebben tot talen van natiestaten, talen die dialecten en in mindere mate of soms juist heel nadrukkelijk ongewenste andere talen binnen de staatsgrenzen verdrongen, uitgeroeid, gediscrimineerd of opgeslokt hebben.*

Dat verklaart waarom we niet zomaar geneigd zijn om talen als Gents, Waals, Occitaans, Corsicaans, Beiers, Aragonees, Luxemburgs, Vlaams, Fries gewoon ook talen te noemen, maar *dialecten, minderheidstalen, varianten* of wat dan ook. Natuurlijk zijn dat talen, maar omdat het niet om nationale standaardtalen gaat, zijn we minder geneigd om over talen te spreken.

*Wat is algemeen Nederlands? Wat is Standaardnederlands? We kennen wellicht allemaal nog het begrip ABN, Algemeen Beschaafd Nederlands. De term ABN stamt uit de tijd dat het verzorgd en correct spreken van de cultuurtaal vooral iets te maken had met de verzorging van, de focus op de uitspraak. Een verzorgde uitspraak stond gelijk met beschaafd spreken. Denk maar aan de Engelse RP (received pronunciation), Queen's English. (Zie *Pygmalion* van George Bernard Shaw en de daaruit ontstane musical *My Fair Lady*.) Denk maar aan de Duitse *Bühnensprache*, een uitspraakregeling voor het theater in de 19 eeuw. Overigens is het toneel ook in Vlaanderen lange tijd een verspreider van of toch zeker een voorbeeld van de goede uitspraak van het Nederlands geweest.*

Tot in de jaren 70 is de term ABN in gebruik gebleven. Gaandeweg evenwel kwam het inzicht dat ook een dialectspreker best beschaafd kan zijn en dat een spreker van het ABN onbeschaafd kan zijn. De B moest dus weg en het werd AN, Algemeen Nederlands. In 1979 veranderde de *Vereniging voor Beschaafde Omgangstaal* dan ook haar naam in *Vereniging Algemeen Nederlands*. Ik weet niet of het juist is, maar ik heb het gevoel dat de term *Algemeen Nederlands* ter vervanging van ABN vooral in Vlaanderen een tijd goed

in gebruik geweest is, minder in Nederland. Vandaag zijn vooral de termen *standaardtaal*, *Nederlandse standaardtaal* en *Standaardnederlands* in gebruik. Voor het begrip *Standaardnederlands* zijn er verschillende definities uitgetoetst. In de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS, 1997<sup>2</sup>, p. 16) staat een tentatieve betekenisomschrijving: “de taal waarin geen elementen of structuren voorkomen die duidelijk opvallen als niet-algemeen”. De ANS gebruikt daarbij dit schema:



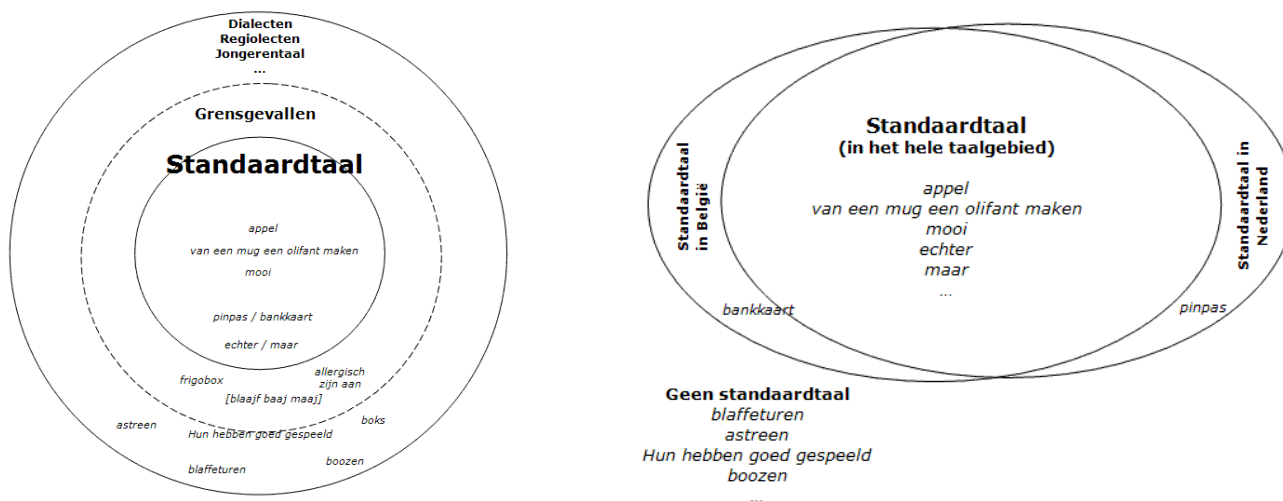
Let op het verschil tussen

- *geografisch verschillend* (= standaardtaal), wat wijst op frequentieverschillen tussen regio's, bv. de verledentijdsvormen *ervoer* (meer in Nederland) en *ervaarde* (meer in België)
- en
- *regionaal* (geen standaardtaal), bv. *een onderwerp waar we beter niet kunnen over spreken* (in België).

Opvallend is ook dat *formeel* (bv. *ze betreurde het ten zeerste*) en *informeel* Nederlands niet tot de standaardtaal behoren, volgens de ANS.

Taaladvies.net definieert *standaardtaal* zo:

“We verstaan onder de Nederlandse standaardtaal het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in het publieke domein, dat wil zeggen in alle belangrijke sectoren van het openbare leven, zoals het bestuur, de administratie, de rechtspraak, het onderwijs en de media. Anders uitgedrukt: de Nederlandse standaardtaal is het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in contacten met mensen buiten de eigen vertrouwde omgeving [...]”



De ANS beschouwt regionaal taalgebruik niet als standaardtaal, Taaladvies.net in bepaalde gevallen wel.

In het verschil in benadering tussen de ANS en Taaladvies.net zien we een veranderde opvatting over de standaardtaal tot uiting komen. Taaladvies.net erkent drie soorten standaardtaal:

- Standaardtaal in het hele taalgebied (bv. *appel*)
- Standaardtaal in Nederland (bv. *pinpas*)
- Standaardtaal in België (bv. *bankkaart*)

Standaardtaal was aanvankelijk alleen alle taal die in het hele Nederlandse taalgebied (Nederland én Vlaanderen) gebruikelijk was, waarbij Nederland als normbepaler de doorslag gaf. Nu worden ook vormen van taal die alleen in Nederland of Vlaanderen voorkomen, in bepaalde gevallen als standaardtaal beschouwd. Daarnaast zijn er volgens Taaladvies.net ook vier soorten niet-standaardtaal:

- In België, geen standaardtaal (bv. *weerhouden* 'selecteren, in aanmerking nemen')
- In Nederland, geen standaardtaal (bv. *hun hebben het gedaan*)
- In België, status onduidelijk (bv. *in panne vallen, staan*)
- In Nederland, status onduidelijk (bv. *overnieuw* 'opnieuw')

Door die ontwikkeling heeft de term *Algemeen Nederlands* (AN), die een tijdlang de vervanger was van *ABN* en synoniem was met *Standaardnederlands*, nu ook een betekenisverenging ondergaan, bv. bij VRT Taalnet, waar *AN* gebruikt wordt als

alternatief voor *Nederlands in het hele taalgebied*. *Algemeen Nederlands* (AN) staat bij VRT Taalnet dus tegenover *Belgisch-Nederlands* (BN) en *Nederlands-Nederlands* (NN). AN, BN en NN zijn dan drie soorten Standaardnederlands.

In het *Algemeen Nederlands Woordenboek* (ANW, <http://anw.inl.nl>) betekent *algemeen* dan weer: “niet gebonden aan een bepaalde regio, een bepaalde groep personen of een bepaald vakgebied”.

Allemaal best verwarrend dus. De definities die ik hier de revue heb laten passeren, zijn eigenlijk moeilijk bruikbaar, omdat ze gemaakt zijn voor een spraakkunst of woordenboek, of voor het geven van taaladvies, dus om bepaalde taalelementen in te sluiten of uit te sluiten. Maar daar gaat het bij het invullen van het begrip *standaardtaal* toch niet over. Daarom lijkt me de definitie van Stijn Verrept, die hij maakte voor de Actiegroep Nederlands Vanzelf Sprekend, veel meer de werkelijkheid te benaderen:

#### **Standaardnederlands / Nederlandse standaardtaal =**

Een goede definitie van de *cultuurtaal* (= standaardtaal) is te vinden in Koenen: “nationale taal, gekweekt en gevormd boven en naast het dialect en in alle gewesten onderwezen en, zij het met dialectvormen gemengd, gesproken en geschreven”.

Vanzelfsprekend komt dus in elke cultuurtaal enige interne variatie voor. Ook wie ze goed hanteert, spreekt tot op zekere hoogte een tussentaal. De mate waarin van de cultuurtaal wordt afgeweken, bepaalt of iemands taal nog als cultuurtaal wordt ervaren. Uit de definitie kan ook worden afgeleid dat wie op alle (dialect)slakken zout zou leggen, de taalgebruiker monddood maakt. Anderzijds heeft wie de slakken hun gang laat gaan, in de kortste keren geen tuin meer.

In principe wordt wie de cultuurtaal gebruikt, overal in het taalgebied begrepen en aanvaard. Bovendien sluit ze niemand buiten, uit welk (dialect)gebied hij of zij ook komt. Wie ze, eventueel naast zijn dia- of regiolect, voldoende beheerst, krijgt toegang tot een veel ruimer communicatiegebied.

Uiteraard kunnen wij in elke cultuurtaal verschillende registers onderscheiden gaande van de zogenaamde stadhuis- tot de keukentaal. Het is belangrijk om een aantal van die registers te beheersen en te weten waar en wanneer ze moeten worden gebruikt.

### **Van Germaans tot Nederlands**

Hoe ontwikkelen de Germaanse dialecten zich met als resultaat dat eeuwen later meerdere Germaanse talen bestaan die elk als een standaardtaal gezien worden? Hoe komt het dat het Nederlands de taal geworden is van de Nederlanders en de Vlamingen samen? Hoe komt het dat de Nederlanders en de Vlamingen niet elk afzonderlijk hun eigen taal ontwikkeld hebben, *Nederlands* en *Vlaams*, terwijl de Zweden en de Noren dat wel gedaan hebben, en de Tsjechen en de Slowaken, en later de Serviërs, de Kroaten, de Bosniërs en de Montenegrijnen?

Als we het nu over de talen hebben die zich uit het Germaans ontwikkeld hebben, dan hebben we het noodgedwongen over standaardtalen: *Nederlands*, *Duits*, *Engels* ...

Allemaal talen die zich binnen de grenzen van een natiestaat tot standaardtaal hebben kunnen ontwikkelen. Het Fries is hier de vreemde uitzondering.

Dat het Nederlands niet samen met het Duits uiteindelijk één taal geworden is, is het gevolg van het ontstaan van de Europese natiestaten. Dat *Nederlands* en *Duits* aanvankelijk niet als twee verschillende talen gezien werden, blijkt overduidelijk uit het woord *Diets/Duuts/Duits/Deutsch/Dutch/Tedesco*, dat nu eens naar het huidige Nederlands verwijst, dan weer naar het huidige Duits. De termen *Nederduits* en nog meer *Nederlands* zijn ontstaan precies omdat gaandeweg steeds meer het verschil aangevoeld werd met het *Duits*. Maar aanvankelijk was er geen verschil.

Het Nederlands werd dus steeds meer als een eigen taal aangevoeld naarmate de Nederlanden als natie steeds meer vorm kregen en het Nederlands binnen de grenzen van die natie als gemeenschappelijk communicatiemiddel van die natie zich steeds verder van het Duits weg ontwikkelde tot een aparte standaardtaal.

Als de noordelijke en de zuidelijke Nederlanden zich dan vanaf 1585 en vanaf 1648 ook verdragmatig staatkundig los van elkaar verder ontwikkelen, kunnen we logischerwijs een evolutie naar twee afzonderlijke standaardtalen verwachten: *Nederlands* en *Vlaams*. De gescheiden ontwikkeling zorgt er inderdaad voor dat onze taal in het Zuiden steeds vaker met de term *Vlaams* aangeduid wordt. In het Frans werd dat steeds vaker *flamand* (bv. Jean/Jan Des Roches, *Nouveau Dictionnaire François-Flamand*, 1769).

Het Nederlands in Noord en Zuid was namelijk in de 17e en 18e eeuw uit elkaar aan het groeien als gevolg van de gescheiden staatkundige ontwikkeling. *Nederlands* en *Vlaams* waren op weg twee verschillende talen te worden, net zoals Portugees en Galicisch vandaag twee aparte talen zijn, hoewel het historisch om slechts één taal gaat.

Dat het Nederlands in de 17e en 18e eeuw uit elkaar groeide, hoeft niet te verwonderen. Talen vallen in Europa grosso modo samen met staten. België en Zwitserland zijn afwijkende gevallen, België omdat Vlaanderen het ontstaan van een Franstalige natiestaat afgeblokt heeft, Zwitserland vanwege de grote kantonale autonomie. De meest extreme consequentie van het principe dat talen samenvallen met staten, is het uiteenvallen van het Servo-Kroatisch in Servisch, Kroatisch, Bosnisch en Montenegrijns. Het Lëtzebuergesch in het Groothertogdom Luxemburg is ook een mooi laat voorbeeld van dat principe.

Ondanks de scheiding in 1585 is het Nederlands tóch één taal gebleven. Waarom?

De scheiding in 1585 heeft weliswaar voor een serieuze aderlating gezorgd in het Zuiden, met een massale emigratie naar het Noorden, maar de contacten met het Noorden zijn nooit helemaal verbroken. In de 17e eeuw niet en ook in de 18e eeuw niet. Er bleef ook in de 18e eeuw een levendige discussie bestaan onder taalkundigen in Noord en Zuid. Vandaag wint onder taalkundigen het idee veld dat het beeld van het 18e-eeuwse taalverval voor een goed deel een mythe is. Ik verwijs hiervoor naar het werk van Van der Sijs & Willemyns (*Het verhaal van het Nederlands: Een geschiedenis*

van twaalf eeuwen, 2009) en Rutten & Vosters (*Een nieuwe Nederduitse spraakkunst: Taalnormen en schrijfprijktijken in de Zuidelijke Nederlanden in de achttiende eeuw*, 2011). In de 18e eeuw discussieerden taalkundigen over de weg die het Nederlands in het Zuiden moest volgen, met name over de spelling vroegen ze zich af of het gebruik van het Noorden gevolgd moest worden dan wel of een eigen zuidelijke spelling op basis van een in het Zuiden gegroeide traditie ontwikkeld moest worden. Er was dus in de 18e eeuw zeker nog enig gevoel van taaleenheid – zelfs ook nog in het noorden van Frankrijk (Andries Steven, *Nieuwen Nederlandschen Voorschriftboek*, Duinkerke, 1734) – maar dat werd naar het einde van die 18e eeuw toe zwakker.

Ondanks dat blijvende gevoel van taaleenheid met het Noorden ontwikkelde zich in het Zuiden spontaan een eigen variant van het Nederlands, dat sterk Brabants gekleurd was. Logisch, want Brabant was in cultureel, economisch, sociaal opzicht de sterkste regio. Het is dat op het Brabants gebaseerde Zuid-Nederlands dat het tot een zelfstandige ‘Vlaamse’ taal had kunnen schoppen, zoals het Galicisch in Noordwest-Spanje. Maar dat is dus niet gebeurd.

De Franse Republiek annexeerde in 1795 namelijk de Zuidelijke Nederlanden. Door de Franse taalpolitiek wordt het Nederlands, het zich ontwikkelende Brabantse Nederlands, gedegradeerd tot huis-tuin-en-keukentaal. Het Frans neemt alle maatschappelijke domeinen in die van belang zijn voor de ontwikkeling van een cultuurtaal: onderwijs, administratie, bestuur en gerecht. Het Nederlands wordt naar de lagere echelons verbannen en verliest daardoor helemaal zijn rol van cultuurtaal. Zo wordt de ontwikkeling van een eigen ‘Vlaamse’ cultuurtaal afgeblokt.

Van 1815 tot 1830 zijn de historische Nederlanden (zonder Noord-Frankrijk) weer verenigd in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Onder koning Willem I wordt het Nederlands – dat in het Zuiden aan het wegwijnen was, dat een aantal maatschappelijke domeinen aan het Frans kwijtgespeeld was – de landstaal en de administratieve taal van het hele rijk, ook in de Franstalige en Duitstalige gebieden. Dat zorgde voor een kortstondige, maar heel belangrijke heropleving van de Nederlandse taal in het zuiden van het Koninkrijk.

Het besef dat het Zuiden tot de grote Nederlandse taal- en cultuurruimte behoorde, wordt weer tot leven gewekt. Hier wordt de basis gelegd voor de Vlaamse beweging, die in de tweede helft van de 20e eeuw steeds nadrukkelijker zal pleiten voor de erkenning van het Nederlands (niet het Vlaams) in België. De *integrationisten*, zij die pleiten voor talige integratie met Nederland, zullen winnen. De *particularisten*, zij die voor een eigen Vlaamse taal pleiten, zullen verliezen.

De keuze voor het Nederlands was niet alleen een theoretische keuze, een loutere keuze voor de benaming *Nederlands* bijvoorbeeld, maar ze hield ook de beslissing in om dat Nederlands *uit Nederland te importeren*. De keuze was een antwoord op de argumentatie van de francofonie, die minachtend over *le flamand* sprak als ze het over de taal van de Vlamingen had. Die argumentatie ging als volgt.

Eén. Het Nederlands (*le flamand*) is een minderwaardige taal. (En ja, het Brabantse Zuid-Nederlands was van het noordelijke Nederlands weggegroeid en werd in België als Vlaams/flamand gepercipieerd. Het was door de Franse taalpolitiek ook tweederangs geworden.)

Twee. Er worden in Vlaanderen wel Vlaamse dialecten gesproken, maar er bestaat geen Vlaamse cultuurtaal. (Ook dat was niet geheel onwaar.)

Drie. Het Frans is een superieure taal met internationale uitstraling. Je moet goed gek zijn om dan toch het Vlaams als officiële taal te willen gebruiken.

Vier. Het Nederlands is de taal van de Hollanders, van de calvinisten ... en is dus een gevaar voor België.

En dus was de enige strategisch zinvolle reactie op die argumentatie de adoptie van het Nederlands uit Nederland. Dat Nederlandse Nederlands zou uiteindelijk als cultuurtaal van Vlaanderen respect moeten afdwingen van de Franstaligen en de ondertussen Franstalig geworden elite van Vlaanderen weer voor zich moeten winnen.

Dat het Nederlands vandaag dus de officiële taal van Vlaanderen is (en niet het Vlaams), is het gevolg van de door de Franse taal en cultuur veroorzaakte onderbreking van een autonome ontwikkeling van een eigen 'Vlaamse' taal van 1585 tot vandaag. Het was in de latere Belgische context praktisch gezien onmogelijk geworden om een eigen Vlaamse taal te gaan gebruiken, want een genormeerde Vlaamse cultuurtaal bestond inderdaad niet echt. De ontwikkeling van zo'n eigen Vlaamse taal was tot stilstand gekomen door de verfransing. Het was tactisch gezien dan ook weinig verstandig geweest om dan toch zo'n taal tot ontwikkeling te brengen, want die had de strijd met het oppermachtige Frans wellicht niet gewonnen.

Het voorgaande maakt dus duidelijk dat in die context – toen de Vlamingen in België besloten om net als de Nederlanders het Nederlands als officiële taal, als onderwijstaal, als standaardtaal te gebruiken – het Nederlands niets anders kon zijn dan een eenheidstaal zonder interne variatie. Theoretisch toch.

Vanaf de jaren 30 van de 20e eeuw wordt een hele machinerie uitgebouwd om het Nederlands van Nederland naar Vlaanderen te halen. Dat Nederlands wordt in allerlei boeken door leraren en hoogleraren voor Vlamingen beschreven en voorgeschreven. Aangezien Vlaamse intellectuelen in hun pogingen om Nederlands te spreken en te schrijven, voortdurend onbewust on-Nederlandse elementen in hun taal opnamen, moest die taal van on-Nederlandse elementen gezuiverd worden, van elementen dus die in het Nederlands van de Nederlanders niet voorkwamen. Er ontstond een hele taalzuiveringsliteratuur waarin de Belgisch-Nederlandse *afwijkingen* van het *ABN* gecategoriseerd werden volgens de criteria van *bron en herkomst*.



- *Gallicismen* (alleen in Vlaanderen voorkomende letterlijke vertalingen van Franse woorden en uitdrukkingen)  
bv. *droogkuis* -- in Nederland: *stomerij*
- *Franse leenwoorden* (die alleen in Vlaanderen in gebruik waren)  
bv. *bilan* -- in Nederland: *balans*
- *Bastaardwoorden* (van Franse oorsprong die alleen in Vlaanderen in gebruik waren)  
bv. *legislatuur* -- in Nederland: *regeerperiode*
- *Purismen* (Vlaamse creaties ter vervanging van in Nederland ingeburgerde Franse leenwoorden)  
bv. *duimspijker* -- in Nederland: *punaise*
- *Regionalismen* (authentieke ‘Vlaamse’, Zuid-Nederlandse woorden en uitdrukkingen)  
bv. *boogscheut* -- in Nederland: *steenworp*
- *Archaïsmen* (authentieke Nederlandse woorden en betekenissen van woorden die in Vlaanderen door de eeuwen heen overgeleverd waren, maar in Nederland in onbruik geraakt waren)  
bv. *kuisen* -- in Nederland: *schoonmaken, poetsen, wassen*
- *Dialectismen* (woorden van meestal Brabantse oorsprong die in de algemene taal in Vlaanderen terechtgekomen waren)  
bv. *goesting* -- in Nederland: *zin, trek*

Bij die overname van het Nederlands uit Nederland ligt de nadruk op de uitspraak en de woordenschat. De in Vlaanderen geldende normen voor de uitspraak van het Nederlands (de zogenaamde VRT-uitspraak of het Journaalnederlands) zijn het resultaat van de overname van de Nederlandse ‘beschaafde’ uitspraak van de jaren 30. Op het gebied van de woordenschat heeft het onderwijs met behulp van de beruchte *zeg-wel-zeg-nietlijstjes* het Nederlands van de Vlamingen een stuk dichterbij dat van de Nederlanders gebracht. Het Vlaamse Nederlands is nu voldoende naar het Nederlandse Nederlands opgeschoven om nu ook gewoon *Nederlands* te kunnen en te mogen heten. Met dat Nederlands bedoel ik onder andere:

- de taal van de kranten en weekbladen
- de taal van non-fictieliteratuur
- de taal van informatieve programma’s op radio en televisie
- (gedeeltelijk ook) de taal van het onderwijs en op vergaderingen

Maar het is niet helemaal hetzelfde Nederlands geworden als het Nederlands van de Nederlanders.

Vandaag wordt – ook vanuit taalkundige hoek – regelmatig smalend teruggeblikt op die periode van taalzuivering, op die assimilatiebeweging naar het Nederlandse Nederlands. En ja, voor iemand die nu leeft, is die hele taalzuiveringsactie iets bizars, misschien zelfs

iets extreems, maar het was toen het logische en consequente gevolg van de bewuste keuze voor het *Nederlands* als cultuurtaal van Vlaanderen.

Vanaf de jaren 80 komt het idee dat het Nederlands van Vlaanderen gelijkgeschakeld moet worden met het Nederlands van de Nederlanders, onder druk te staan. Er gaan steeds meer stemmen op om het strakke systeem van kritiekloze overname van het Nederlands uit Nederland te verlaten en op een genuanceerder manier aan taalzorg te doen. Aanvankelijk (in de 19e eeuw en in de 20e eeuw tot in de jaren 70) worden 'Vlaamse' woorden in woordenboeken als *Zuid-Nederlands* gemarkeerd (waardoor ze niet als standaardtaal beschouwd worden). Vanaf 1999 markeert Van Dale 'Vlaamse' woorden als *Belgisch-Nederlands* en in de nieuwe uitgave van 2015 wordt het label *BE* (= Belgisch-Nederlands) broederlijk naast *NL* (= Nederlands-Nederlands) gebruikt.

De sociolinguïstiek heeft ervoor gezorgd dat we vandaag niet meer van *afwijkingen* van de standaardtaal spreken, maar wel van *varianten*. Bovendien worden taalgebieden waar staatsgrenzen doorheen lopen, vandaag niet meer als *monocentrisch* gezien, maar als pluricentrisch. Voor het Nederlandse taalgebied betekent dat: *bicentrisch*. Volgens de oorspronkelijk visie (*monocentrisme*) fungeerde de Randstad als centrum, dat zowel op de Nederlandse randgebieden (Groningen, Zeeland, Limburg) als op Vlaanderen invloed uitoefende. Volgens de nu geldende visie (*bicentrisme*) is de Randstad het centrum voor Groningen, Zeeland en (Nederlands) Limburg, terwijl Brabant (Antwerpen-Brussel-Leuven) het centrum is voor West-Vlaanderen en (Belgisch) Limburg. Het Nederlandse taalgebied wordt door veel taalkundigen vandaag dus als een bicentrisch taalgebied gezien. (En eigenlijk is dat helemaal in overeenstemming met de eerdere vaststelling dat talen binnen landsgrenzen een min of meer autonome ontwikkeling doormaken.) Dat bicentrische model wordt ondertussen toegepast in de *dikke Van Dale* (2015), *Prisma Handwoordenboek Nederlands* (2009) en het *Algemeen Nederlands Woordenboek* (nog niet afgewerkt). Daarnaast is het bicentrische model ook in de *taaladvisering* in gebruik genomen: *Taaladvies.net*, de *Taaltelefoon* en steeds vaker ook *VRT Taalnet*. Die woordenboeken en taaladviesinstanties splitsen het Nederlands op in twee *natiolecten*: *Belgisch-Nederlands* en *Nederlands-Nederlands* of *standaardtaal in België* en *standaardtaal in Nederland*. (En in Van Dale worden ook nog eens *Surinaams-Nederlands* en *Antilliaans-Nederlands* als natiolecten beschreven, zodat het Nederlands eigenlijk een *quadricentrische taal* is, maar voor onze dagelijkse praktijk zijn alleen Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands onze aandacht waard.)

Hier zijn we op een punt aanbeland waarbij we toch meerdere kritische opmerkingen kunnen maken.

1. De taalzuivering van het verleden met de wens om het Nederlandse Nederlands naar Vlaanderen te brengen, was een taalpolitieke keuze, die niets met taalkunde te maken had. De taalkunde van vandaag bekritiseert die keuze en maakt nu een analyse die de taaladvisering van vandaag de argumenten biedt om de omgekeerde weg in te slaan, weg van het uniforme Nederlands, weg van het ideaal van de

Nederlandse eenheidstaal, richting steeds meer Belgisch-Nederlands, ja zelfs richting Vlaams, uiterekend de keuze die de Vlaamse beweging niet gemaakt had.

- Ik citeer uit Miet Ooms (recensie van: Permentier, L. & Schutz, R. (2015). *Typisch Vlaams*. Leuven: Davidsfonds. - Over Taal, 2016, jg. 55, nr. 1, pp. 24-25.):

“Die informatie is belangrijk voor taalprofessionals die specifiek voor de Belgische markt schrijven en vertalen of de Nederlandse teksten moeten vervlaamsen en omgekeerd. De afgelopen jaren is die vraag immers alleen maar toegenomen. Dat is goed nieuws voor de Vlaamse tekstschrijvers en vertalers, die tot dan toe vaak oneerlijke concurrentie ondervonden van de Nederlanders die geen typisch Belgische ‘fouten’ maakten.”

Dat is het tegenovergestelde van wat te lezen is in de inleiding van Eyckmans, K & Segers, W. (2008). *Nieuwe vertaalgids Frans Nederlands*. Heule: UGA:

“Een vertaler Frans Nederlands moet niet alleen vertalen voor een Vlaams, maar vaak ook voor een Nederlands doelpubliek. Daarom moet hij een vertaling kunnen maken voor lezers uit het hele taalgebied. We kiezen voor standaardtaal in het hele taalgebied maar houden natuurlijk wel rekening met het feit dat bepaalde woorden en begrippen uitsluitend in Vlaanderen (bankkaart, schepen, zichtrekening) of in Nederland (pinpas, wethouder, rekening-courant) worden gebruikt.” (p. 3)

- Hoe langer hoe meer bieden Vlaamse copywriters hun diensten aan om teksten te vervlaamsen. Ze beargumenteren hun aanbod zelfs met de visie van de Taalunie.

Er is uiteraard niets op tegen dat woordenboeken de werkelijkheid beschrijven en dus constateren dat er naast een voor Vlamingen en Nederlanders gemeenschappelijke woordenschat ook Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands bestaat. Woordenboeken móéten dat doen. Ze beschrijven de taalwerkelijkheid. Taaladvisering daarentegen is geen taalkunde en ook geen lexicografie, maar taalpolitiek. Taaladvisering hoeft dus niet een bestaande werkelijkheid te affirmeren. Taaladvisering is taalpolitiek en moet dus keuzes maken in verband met een gewenste situatie, een gewenste werkelijkheid. De kritiek van de taalkunde van vandaag, namelijk dat de taalzuivering van het verleden manipulatief was, geldt mutatis mutandis voor de taaladvisering van vandaag. Die is namelijk ook manipulatief.

2. De voorstelling van het Nederlandse taalgebied als een bicentrisch taalgebied legitimeert de neiging van veel Vlamingen om genoeg te nemen met een oriëntatie op hun eigen *Vlaamse*, pardon, *Brabantse* centrum.
3. De voorstelling van het Nederlandse taalgebied als een bicentrisch taalgebied is een scheeftrekking van de werkelijkheid dat Nederland vandaag nog steeds invloed uitoefent op Vlaanderen. Het Nederlandse taalgebied is namelijk niet zomaar een bicentrisch taalgebied, maar een asymmetrisch bicentrisch taalgebied waarbij Nederland één centrum heeft, de Randstad, en Vlaanderen twee centra heeft, de Randstad en Brabant. Nederlands-Nederlands is veel vaker ook enigszins (soms zelfs goed) bekend in Vlaanderen dan Belgisch-Nederlands bekend is in Nederland. Bij een hoog percentage woorden en uitdrukkingen dat in woordenboeken als

Belgisch-Nederlands gemarkeerd is, is in België ook de Nederlandse (in oorsprong vaak Nederlands-Nederlandse) tegenhanger minstens passief bekend, vaak ook actief.

- Naast *een gekende politieker* (BN) zeggen wij toch ook *een bekende politicus*. Een Nederlander daarentegen zegt nooit *een gekende politieker*. Bovendien hebben we het nooit over *een gekende Vlaming*, maar wel altijd over *een bekende Vlaming*.

- Naast *gekwetst* zeggen we toch ook *gewond*, naast *zich verwachten aan iets* toch ook *iets verwachten*. Enzovoort. Enzovoort.

Als ik nu in De Standaard lees: “De gedrukte versie wordt opgeschoond” en op de VRT-radio hoor: “Is er plek voor jou vannacht om te slapen?” – *opgeschoond, plek* – dan snap je dat Nederland vandaag nog steeds een voedingsbron is voor het Nederlands in Vlaanderen. Een paar maanden geleden hoorde ik op mijn hogeschool verschillende collega’s over een *pilot* (= *proefproject*) spreken, ongetwijfeld onder invloed van Nederlands-Vlaamse samenwerking in de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie).

En ik denk verder ook nog aan de *insteek, inzetten op, iemand een poepje laten ruiken*, acties als *geen poep op de stoep* en *soep op de stoep*, woorden als *opleuken, kort door de bocht, mini-jurk, achterbank, makkie, ja, zelfs doe!*.

4. De focus op Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands gaat met alle aandacht lopen. De woordenboeken en taaladvisering werken ook met de categorie *standaardtaal in het hele taalgebied* (Taaladvies.net) of *Algemeen Nederlands* (VRT Taalnet). Maar ik heb het gevoel dat die categorieën vandaag weinig aantrekkingskracht hebben. De mode van het bicentrische taalmodel en de strekking om Belgisch-Nederlands als volwaardig Nederlands te zien, doet Vlamingen steeds vaker bewust kiezen voor woorden en uitdrukkingen die als Belgisch-Nederlands gelabeld zijn, ook als er een alternatief is dat als *standaardtaal in het hele taalgebied* of *Algemeen Nederlands* gelabeld is. Ik stel dat steeds vaker vast bij discussie over deze kwestie. Je kunt vandaag maar weinig Vlamingen meer overtuigen met dit gezagsargument: “In het Nederlands zeggen we *bekend*, niet *gekend*.” Ze gaan dan googelen en vinden bij Taaladvies.net:

“Is *gekend* in de betekenis *bekend* correct? – Antwoord: Het is onduidelijk of we *gekend* in de betekenis *bekend* wel of niet tot de standaardtaal in België kunnen rekenen. *Gekend* is in elk geval standaardtaal in het hele taalgebied als het voltooid deelwoord van *kennen*. *Bekend* is een bijvoeglijk naamwoord met als één van de betekenissen ‘bepaald’.”

Zelfs dan gaan Vlamingen argumenteren: “Het is onduidelijk, dus is het niet fout.” Zelfs een collega-neerlandicus van mij reageerde onlangs nog zo bij een discussie over een taalkwestie. Het is een defensieve reflex. Het is een reflex om het eigen haperende functioneren in de standaardtaal goed te praten.

Mij lijken formuleringen als *het is onduidelijk of ...* precies als doel te hebben om taalgebruikers dus aan te raden om op veilig te spelen en precies die vorm te kiezen die boven alle twijfel verheven is. Niet om ze gemakshalve de dubieuze vorm te

laten verkiezen. Dat komt er dan van als je taaladvies met taalkunde verwacht, want dat is het wat deze taaladvisering doet: een wetenschappelijke onderzoeksmethode (met corpusonderzoek en enquêtes) omzetten in taaladviezen die de objectiviteit van de descriptieve wetenschap weerspiegelen. Maar dat is mijns inziens een foute methode. Taaladvies moet een gewenste situatie nastreven, niet een bestaande toestand bevestigen.

De Taalunie plaatst hier twee normen naast elkaar en laat de mensen zelf kiezen. Mij lijkt het de taak te zijn, ja zelfs de bestaansreden te zijn van de Taalunie om bij taaladvies juist voorrang te geven aan alles wat *standaardtaal in het hele taalgebied* is. Waarom is er anders een TaalUNIE? Nog een voorbeeld: “Is *rondpunt* correct? Antwoord: Ja, *rondpunt* is standaardtaal in België. Standaardtaal in het hele taalgebied is *rotonde*.” Het advies is bovendien ronduit fout, want een frequentieonderzoekje (op 22 februari 2016) in Nederlandse en Vlaamse kranten met Gopress levert het volgende resultaat op:

	NL	VL
op de rotonde	844 [100%]	7971 [95%]
op het rondpunt	0	406 [5%]

Zo'n taaladvisering drijft een wig in de Nederlandse taaleenheid. In plaats van te kiezen voor het algemene *rotonde*, krijgen Vlamingen hier nu groen licht voor het *rondpunt*.

Ik herhaal. Taaladvies zou in de eerste plaats het gemeenschappelijke Nederlands moeten aanbevelen. Ik leer mijn studenten ook zo veel mogelijk het Duits dat in het hele Duitse taalgebied bruikbaar is, geen Oostenrijks of Zwitsers Duits, ook geen Rijnlands of Beiers Duits. Ik pleit ervoor om die overdreven focus op het verschil tussen het Nederlandse Nederlands en het Belgische Nederlands te vervangen door een focus op het Nederlands dat Nederlanders en Vlamingen gemeenschappelijk hebben. Dat betekent niet dat varianten helemaal afgewezen moeten worden. Maar ze moeten toch niet aanbevolen worden, want daar lijkt het in de taaladvisering nu wel sterk op.

In de marge hiervan verwijs ik ook naar de vaak gehoorde vaststelling of verzuchting dat het Nederlands van het Noorden en het Zuiden uit elkaar aan het groeien is. Dat is natuurlijk een relatief gegeven. Kijk maar naar de periode 1585-1930. Dat was pas uit elkaar groeien. In vergelijking met bijvoorbeeld 1890 of 1930 lijkt me van uit elkaar groeien geen sprake te zijn, integendeel. In vergelijking met 1990 allicht wel een beetje. Maar ook dat is relatief:

- Promovenda Anne-France Pinget (Universiteit Utrecht) heeft bij haar onderzoek geconstateerd dat de verschuiving van v naar f in *voet/foet* en *veel/feel* ook in Vlaanderen te horen is.

- *De koe – hij geeft melk* is een typisch Hollands verschijnsel. Maar ook in Vlaanderen verdwijnt het verschil tussen *hij* en *zij* bij verwijzing naar zelfstandige naamwoorden in razendsnel tempo.

- Onlangs hoorde ik een collega voor een volle aula zeggen: *een element wat vorig jaar gelanceerd werd* – een element wat – oorspronkelijk alleen een Hollands verschijnsel, dat betrekkelijke voornaamwoord *wat* op die manier gebruikt. En ik hoor het steeds vaker uit Vlaamse monden klinken en zie het steeds vaker uit Vlaamse pennen vloeien: “En ook het geld van de Vlaamse overheidsinstellingen, wat totnogtoe bij KBC stond, verhuist naar de Nederlandse bank.” (Metro, 15-12-2011)

Zulke ontwikkelingen tonen toch aan dat het Nederlands echt wel één taal is, en dat er één taalgemeenschap bestaat.

5. Een belangrijk punt van kritiek van de taalkundige wereld en van de voorstanders van de huidige taaladvisering is dat de vroegere taaladvisering met haar zeg-wel-zeg-niet-lijstjes voor *twijfel*, *frustratie* en *taalonzekerheid* zorgde bij de Vlamingen. Ik kan daar enkele duidelijke antwoorden op geven:

a) *Twijfel* en *onzekerheid* zijn toch geen te mijden verschijnselen. Aan alle zekerheid, aan elke grondige beheersing van welke vaardigheid ook gaat een fase van twijfel en onzekerheid, een fase van vallen en weer opstaan vooraf. Wat is daar mis mee? *Onwetendheid* gaat via de tussenstap van de *twijfel* en de *onzekerheid* langzaam richting *zekerheid*. Moeten we het leren van vreemde talen afschaffen, zodat we in ons onderwijs niemand nog onzeker maken?

b) De kritiek op het lijstjes leren vind ik wel heel goedkoop. Bij het *lijstjes-leren-oude-stijl* (zeg-wel-zeg-niet) waren er maar twee mogelijkheden: *juist* en *fout*. Bij het *lijstjes-leren-nieuwe-stijl* zijn er opeens zeven mogelijkheden:

- *Standaardtaal in het hele taalgebied*
- *Standaardtaal in België*
- *Standaardtaal in Nederland*
- *in België, geen standaardtaal*
- *in Nederland, geen standaardtaal*
- *in België, status onduidelijk*
- *in Nederland, status onduidelijk*

Zouden *twijfel* en *onzekerheid* niet sneller toeslaan bij dit nieuwe systeem? Wie houdt dat allemaal uit elkaar? Is de onzekerheid die er vroeger misschien was, nu niet nog groter?

Ik heb het gevoel dat vroeger naar de taalzuivering geluisterd werd omdat die helder was (en ook wel omdat mensen vroeger in het algemeen nog makkelijker bereid waren om zich naar een norm te gedragen). Nu is de taaladvisering nodeloos complex en dus doen velen de moeite niet meer om een norm toe te passen of te

leren kennen. Vroeger gaf het onderwijs de taalzuiveringsnorm door aan de leerlingen. Vandaag volgt het onderwijs zelfs de normen van de hedendaagse taaladviesing niet. De meeste studenten die bij mij in de hogeschool aankomen, weten zelfs niets af van het bestaan van Taaladvies.net of VRT Taalnet of de Taaltelefoon. Hoe zou dat komen? Ik denk dat ik het antwoord ken: de adviezen van de hedendaagse taaladviesing zijn niet hanteerbaar in het onderwijs wegens te complex.

6. Wat ik nog aan te merken heb op de op het bicentrisch model gebaseerde taaladviesing, is dat die te veel uitgaat van de gelijkwaardigheid van de positie van het Standaardnederlands in Nederland en Vlaanderen. In Nederland heeft het Standaardnederlands een veel stevigere basis. Nederlanders kunnen zonder onderwijsinstructie de standaardtaal onder de knie krijgen omdat ze die dagelijks horen gebruiken, omdat de lexicale en grammaticale en fonetische norm er op een aantal vlakken veel helderder en herkenbaarder is dan in Vlaanderen, omdat die standaardtaal er in veel meer maatschappelijke domeinen door een veel hoger percentage gespreksdeelnemers als natuurlijk communicatiemiddel complexloos gebruikt wordt. Nederlanders pikken de standaardtaal als het ware van de straat op. De taaladviesing doet alsof dat allemaal in Vlaanderen ook zo gaat, alsof er in Vlaanderen een sociale klasse is die standaardtaal uitademt.

De enquête *Hoe Vlaams is uw Nederlands?* (2014) ging dus uit van het principe dat taalprofessionals (leraren, advocaten, journalisten, acteurs ...) samen kunnen bepalen wat goed Nederlands is, op basis van hun eigen taalgevoel, hun eigen taalattitude zelfs. Ik vind dit een heel bedenkelijke methode om te achterhalen wat standaardtaal is. Kunnen journalisten op dezelfde manier als standaardtaalgebruikers gezien worden als acteurs, van wie bekend is dat ze tegenwoordig tijdens hun beroepsopleiding zelfs helemaal geen Standaardnederlands leren, dat ze soms zelfs helemaal geen Standaardnederlands beheersen of willen beheersen. En kun je docenten Nederlands zomaar met advocaten vergelijken? De zogenaamde Vlaamse taalprofessionals zijn een veel te heterogene groep om bij enquêtering tot een zinvolle beschrijving van de standaardtaal te kunnen komen. Ik heb nogal wat collega's die in de docentenkamer nooit of zelden Standaardnederlands spreken, maar ze worden blijkbaar wel als taalprofessionals gezien.

Bovendien stel ik vast dat taaladviesing op basis van enquêtering van taalprofessionals eerder de attitude van een panel taalgebruikers peilt dan het werkelijke taalgebruik. Een voorbeeld. Als *doorgaan* i.p.v. *plaatsvinden* door Taaladvies.net als *geen standaardtaal* gelabeld wordt, dan heb ik op de hogeschool wel heel veel collega's-taalprofessionals van wie het taalgebruik niet in overeenstemming is met het advies van Taaladvies.net, dat zijn advies uitgerekend op enquêtering van taalprofessionals baseert. Ik lees op mijn hogeschool namelijk

bijna niets anders dan *doorgaan* i.p.v. *plaatsvinden*.

7. Een opvallend en verbluffend verschijnsel wil ik u nog laten opmerken. Uitgerekend diegenen die zich beroepshalve bezighouden met taaladvisering, met de studie van taalvariatie, met de geschiedenis van de taalzuivering ... streven in hun eigen publicaties bewust naar het gebruik van *standaardtaal in het hele taalgebied* en vermijden daarbij zo veel mogelijk die gevallen die als Belgisch-Nederlands gehonoreerd worden, zelfs als ze zelf in theorie pleiten voor acceptatie van die gevallen in de standaardtaal. Zo iemand antwoordde enkele jaren geleden op die kritiek van mij met deze woorden: “Maar het zou onnatuurlijk zijn als die mensen (waaronder ikzelf) ineens woorden in de mond zouden gaan nemen waar vroeger gevaartekens bij hebben gestaan.” Dat is eigenlijk impliciet toegeven dat de Belgisch-Nederlandse gevallen niet acceptabel zijn. Ze hanteren voor zichzelf een strengere norm dan voor ‘het volk’. Is het fout om dat een elitaire, arrogante en hautaine houding te vinden? Het is als zeggen: “Voor mij is de volkse norm niet goed genoeg, ik streef een hogere norm na, die van de vroegere taalzuivering, die ik theoretisch afkeur. Voor jullie, gewone stervelingen, is een eenvoudiger norm, een zogenaamde democratischer norm goed genoeg.” Daar komt het op neer.

Moeten we nu verwachten dat Belgisch-Nederlands en Nederlands-Nederlands twee aparte talen worden? Nee, natuurlijk niet. Allereerst: het zijn geen talen, maar varianten van het Nederlands. En zelfs dat lijkt me eigenlijk een stap te ver. Er valt geen scherpe grens te trekken tussen *standaardtaal voor het hele taalgebied*, *Belgisch-Nederlands* en *Nederlands-Nederlands*. Er is alleen maar *Nederlands* en naarmate er in dat Nederlands meer of minder elementen voorkomen die we als Belgisch-Nederlands of Nederlands-Nederlands kunnen labelen, doet dat Nederlands meer of minder ‘Hollands’ of ‘Vlaams’ aan. Met andere woorden: taalelementen zijn Belgisch-Nederlands of Nederlands-Nederlands, maar er bestaat geen Belgisch-Nederlandse of Nederlands-Nederlandse taal. Het is onmogelijk om Belgisch-Nederlands te spreken of te schrijven, want dat Nederlands is zonder twijfel ook voor een goed deel *standaardtaal in het hele taalgebied*. Taalgebruik met wat Belgisch-Nederlandse elementen erin als *Belgisch-Nederlands* omschrijven is een beetje als beweren dat Obama de eerste zwarte president van de Verenigde Staten is, terwijl hij met evenveel recht een blanke president is, aangezien zijn moeder blank is. Obama is niet zwart, niet blank, maar een kleurling.

Natuurlijk is het mogelijk dat Belgisch-Nederlands op den duur uitgeroepen wordt tot een aparte taal, die dan bijvoorbeeld *Vlaams* genoemd wordt. Zo is het met het Lëtzebuergesch gegaan. En met het Kroatisch, Servisch, Bosnisch en Montenegrijns. Dat is een taalpolitieke keuze, niet de weerspiegeling van een taalkundige werkelijkheid. Het steeds nadrukkelijker gaan beschrijven van het Nederlandse taalgebied als een bicentrisch taalgebied met Belgisch-Nederlands als taalvariant is dus in de gegeven context van overbeklemtoning van het regionale (Flip Kowlier, de Fixkes, Het Zesde Metaal, Axel Peleman, Bevergem, Eigen Kweek, de vervlaamsing van commerciële



boodschappen, Vlaamse gps-stemmen naast Nederlandse ...) niet zonder gevaar. Het uitroepen van een zogenaamde variant van een taal tot een aparte taal is iets wat in andere landen al eens gebeurd is.

Natuurlijk moet het Nederlands ook een zekere inbreng van de Vlamingen accepteren. Dat is op dit ogenblik overigens al op een aantal punten een vanzelfsprekendheid.

- Er is een eigen Belgisch-Nederlandse uitspraaknorm, die niemand ter discussie stelt, met bijvoorbeeld *politie* uitgesproken als *polisie* i.p.v. *politsie* en met de bilabiale w in plaats van de labiodentale w.
- Allerlei institutionele termen worden uiteraard als Belgisch-Nederlandse standaardtaal aanvaard: *gouverneur, provincieraad, indexsprong, onroerende voorheffing* enzovoort.
- En er zijn ook categorieën van woorden en uitdrukkingen die vroeger door de taalzuivering afgekeurd werden, louter omdat ze in Nederland onbekend waren, terwijl ze om verschillende redenen net zo goed als acceptabel Belgisch-Nederlands gezien hadden kunnen worden: *op een boogscheut afstand van, van hetzelfde laken een broek, pechstrook, dovemansgesprek, papegaaienwerk, halfopen bebouwing, krantenwinkel ...*

Ik pleit voor acceptatie van dat soort Belgisch-Nederlands, maar niet voor acceptatie van allerlei grammaticale en lexicale elementen waarvoor alternatieven bestaan in de zogenaamde *standaardtaal in het hele taalgebied*. Variatie is uiteraard normaal, maar je moet het beperkt houden als je wilt dat het Nederlands één taal blijft. Ja, ik weet het, de variatie-ideologen, de bepleiters van steeds meer Belgisch-Nederlands en van zelfs vervlaamsing verwijzen naar het Engels, dat met Brits-Engels, Amerikaans-Engels, Australisch-Engels, Nieuw-Zeelands-Engels enzovoort toch ook niet bedreigd is of in meerdere talen uit elkaar dreigt te vallen. En ze geven ook het voorbeeld van het Spaans en het Portugees. Of het Duits. Voor het Duits heb ik al aangetoond dat hun argumentatie niet deugt, namelijk aan de hand van het Lëtzebuergesch. Voor het Engels kan ik u dit meegeven:

Het is niet ondenkbaar dat het Engels de weg opgaat van het Latijn en zal verbrokkelen in verschillende verwante maar toch verschillende talen zoals het Spaans en het Italiaans. In zekere zin is dit al gebeurd: sommige varianten van het Engels die in de voormalige Britse kolonies in Afrika en Azië worden gebruikt, zijn erg moeilijk te begrijpen voor Britten, laat staan voor Amerikanen en Europeanen." (p. 58)

"Misschien leidt het succes van het Engels wel tot de ondergang van het Engels; dat wil zeggen het bestaan van het Engels als eenheidstaal. *De facto* bestaan er verschillende soorten Engels die zich steeds meer als autonome entiteiten gaan gedragen." (p. 65)

(Van Splunder, F. (2015), *Taalstrijd: Over relaties tussen talen in de wereld, Europa, Nederland en Vlaanderen*. Brussel: ASP.)

Overigens is niet alleen het bestaan van varianten een factor die een rol speelt bij het bij elkaar houden van een taal of het uit elkaar trekken van een taal. Een andere en belangrijker factor is de *wil* om tot dezelfde taalgroep te blijven behoren, de *wilsuiting*. Tot nog toe *willen* de verschillende Engelsen tot de grotere Engelse taalfamilie blijven

behoren omdat dat aanzienlijke voordelen heeft. Dat geldt ook voor de Walen die het Frans als hun taal *willen* zien. Maar geldt dat in dezelfde mate voor de Vlamingen? Het steeds maar weer pleiten voor meer erkenning van Belgisch-Nederlands, voor allerlei vormen van vervlaamsing, voor erkenning van tussentaal op school, voor meer Vlaamse fictie ... maakt het Nederlands zwakker, holt de positie van het Standaardnederlands in onze maatschappij uit, zodat het Engels het straks makkelijker zal hebben om bepaalde maatschappelijke domeinen die nu nog helemaal of deels Nederlands terrein zijn, in te palmen. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan het hoger onderwijs. Dat zovelen al meerdere jaren en met de jaren steeds feller pleiten voor meer Engels omdat het kansen biedt in een geglobaliseerde wereld, maar tegelijk niet zien dat het Nederlands de taal van Vlaanderen én Nederland is, wat misschien voor de meesten nog meer kansen creëert, is een vreemde paradox. Globalisering en internationalisering bezorgen ons blijkbaar argumenten die in het voordeel van het Engels spelen. Daar kunnen we niet *global* en dus niet *eentalig English* genoeg zijn, maar in het eigen taalgebied zien sommigen de voordelen van één met de Nederlanders gedeelde taal niet. Daar geldt dan weer soms een regionalistisch, ja zelfs provincialistisch streven. In sommige domeinen zoals in de Vlaamse filmindustrie is provincialisme zelfs de enige optie geworden.

Met dat laatste ben ik een beetje afgedwaald van het onderwerp: *het Nederlands als eenheidstaal met interne variatie*. Ik kom er nu op terug. Mijn boodschap is duidelijk, denk ik. Ik denk dat we moeten blijven ijveren voor het Nederlands als eenheidstaal, zonder bang te zijn van enige variatie, maar ook zonder streven naar steeds meer variatie, zonder streven naar een steeds verder van het algemene Nederlands afdwalende Belgische taalvariant. Ik denk dat ik u daarvoor voldoende argumenten gegeven heb.

Dank u.